

12. Lasch, C 2018, 'The Culture of Narcissism: American Life in An Age of Diminishing Expectations'. *W. W. Norton & Company; Reissue edition*, 368 p.
13. Lukianoff, G & Haidt, J 2019, 'The Coddling of the American Mind: How Good Intentions and Bad Ideas Are Setting Up a Generation for Failure'. *Penguin Books*, 352 p.
14. Peirce, CS 1993, 'Reasoning and the Logic of Things: The Cambridge Conferences Lectures of 1898'. *Harvard University Press*, 312 p.
15. Pluckrose, H & Lindsay, J 2020, 'Cynical Theories: How Activist Scholarship Made Everything about Race, Gender, and Identity – and Why This Harms Everybody'. *Pitchstone Publishing*, 352 p.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.40(4-6)-2

УДК 141.7 : 001.101

## ЕПІСТЕМОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІМПЕРАТИВ НАУКИ ЕПОХИ ГЛОБАЛЬНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

*EPISTEMOLOGICAL COMPETENCE AS SCIENCE IMPERATIVE IN THE ERA  
OF GLOBAL TURBULENCE*

О. Н. Кубальський

**Актуальність теми дослідження.** Оскільки інформаційне суспільство здійснює істотний сукупний приріст знань, то оперування ними в повному обсязі виявляється завданням недосяжним. За цих обставин актуалізується потреба вибіркового засвоєння знань на підставі певних критеріальних, тематичних та аргументаційних пріоритетів.

**Постановка проблеми.** Епоха інформаційного суспільства супроводжується не підвищенням, а зниженням загального рівня інформаційної компетентності у форматі неефективного оперування знаннями. Це є наслідком як розгубленості перед безпрецедентним зростанням обсягів інформації, так і ерозії культури наукового мислення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Упродовж попереднього десятиліття до різних аспектів епістемологічної компетентності була прикута думка таких дослідників, як П. Бурдьє, М. Нусбаум, К. О'Коннор, Дж. Везерол, Дж. Хохшильд, К. Ейнштейн, А. Рутерфорд. Серед вітчизняних науковців найбільш комплексно окреслену тематику в своїх працях висвітлює В. Левкулич.

**Urgency of the research.** Since information society essentially increases cumulative knowledge, to operate it in full proves to be an impossible task. Under such circumstances, the need for selective knowledge acquisition grounded on certain criteria-based, thematic and argument-involving priorities is becoming ever more important.

**Target setting.** The era of information society is accompanied not by an increase but rather by a decrease in the general level of information competency in the format of inefficient knowledge operation. This results from both the confusion due to the unprecedented amounts of information and the erosion of the culture of scientific thinking.

**Actual scientific researches and issues analysis.** Over the previous decade, various aspects of epistemological competency have caught the attention of such researchers as P. Bourdieu, M. Nussbaum, C. O'Connor, J. Weatherall, J. Hochschild, K. Einstein, A. Rutherford. In Ukraine, the most integral analysis of the subjects in question has been provided in the works by V. Levkulych.

**Постановка завдання.** Метою статті є окреслення як значущості епістемологічної компетентності для науки епохи соціальної турбулентності, так і засобів її поступального культивування. Завдання полягають в осмисленні причинно-наслідкових зв'язків, що лежать в основі окресленої мети.

**Виклад основного матеріалу.** Розглянуто основні тематичні, концептуальні та аргументаційні підходи до проблематики епістемологічної компетентності в епоху інформаційного суспільства і глобальної турбулентності.

**Висновки.** Підвищення рівня епістемологічної компетентності набуває ознак стратегічного завдання для потреб ефективного функціонування науки сучасного формату. Досягнення такої мети можливе насамперед унаслідок культивування критичного мислення і аналітичних навичок, вміння здійснювати демаркацію епістемологічного масиву на підставі принципів об'єктивності, неупередженості, коректності та відповідності буттєвим реаліям.

**Ключові слова:** інформаційна епоха, епістемологічна компетентність, епоха глобальної турбулентності, культура наукового мислення, епістемологічні пріоритети, вибіркоче засвоєння знань.

**The research objective.** The aim of the article is to outline both the significance of epistemological competency for science in the era of social turbulence and the means of its progressive cultivation. The tasks are to comprehend cause and effect relationships underlying the aim mentioned.

**The statement of basic material.** The principal thematic, conceptual and argumentation approaches to the problem of epistemological competency in the era of information society and global turbulence have been considered.

**Conclusions.** The enhanced level of epistemological competency is acquiring the features of a strategic task for the needs of effective science functioning in the present-day format. The achievement of this aim is possible, primarily, due to cultivating critical thinking and analytical skills, the ability to demarcate the epistemological array relying on the principles of objectivity, impartiality, correctness and accordance to existing realities.

**Keywords:** information era, epistemological competency, the era of global turbulence, the culture of scientific thinking, epistemological priorities, selective knowledge acquisition.

**Актуальність теми дослідження.** За обставин лавиноподібного зростання обсягів знань в епоху інформаційного суспільства актуальних ознак набуває потреба формування механізмів вибіркового сприйняття інформації, коли свідомо обирається мета оволодіння не сукупним масивом знань, а лише його окремими пріоритетними сегментами, оптимальними з точки зору ефективності застосування й евристичності. Іншими словами, епістемологічна компетентність трансформує свій статус з *атрибутивного* – доречного за тих чи інших обставин, у статус *імперативний* – конче необхідний за всіх обставин.

**Постановка проблеми.** Це доволі курйозно, проте факт: інформаційна епоха з її відчутним зростанням інформаційного пресингу супроводжується не підвищенням, а зниженням загального рівня інформаційної компетентності – відсутністю вміння й спроможності своєчасно знаходити, аналізувати й застосовувати інформацію. На тлі загального підвищення середнього рівня освіченості виразно простежується зниження рівня культури наукового мислення і як наслідок – рівня наукової продукції у всіх її формах і виявах. Загострюється проблема фізичної неспроможності засвоїти знання в тих обсягах, в яких воно продукується суспільством узагалі й науковим середовищем зокрема, а також ієрархії пріоритетів вибіркового засвоєння знань.

**Метою статті** є окреслення значення епістемологічної компетентності для науки епохи соціальної турбулентності. Завданнями досягнення такої мети є

осмислення ризиків і викликів інформаційного суспільства на адресу ефективного функціонування науки, аналіз причин турбулентності сучасного світопорядку, а також визначення дієвих засобів для підвищення рівня епістемологічної компетентності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В епоху інформаційного суспільства обсяг фейкових новин сягнув безпрецедентних масштабів – зокрема, за даними інформаційного ресурсу “Statistica”, лише 26% американців вважають, що спроможні розпізнати фейкові новини, а близько 90% мешканців США ненавмисно ретранслюють фейкові новини [7].

Грунтовне дослідження екосистеми дезінформації, яка є основним виробником і поширювачем фейкових новин, було здійснене в резонансній книзі “Фейкові новини: розуміння медіа та дезінформація в цифрову епоху” [13]. Автори здійснили поліаспектний аналіз розлогого діапазону дезінформації з різних дисциплінарних точок зору. Читач отримує можливість ознайомитися з новітнім осмисленням медійних містифікацій, цілеспрямовано створеної, сенсаційної, емоційно насиченої і повністю сфабрикованої інформації, яка імітує форму масових новин. Автори пропонують різні концептуальні й інструментальні підходи до розв’язання проблеми фейкових новин – зокрема, способи вповільнення їх поширення і вміння розпізнати коректну інформацію.

У книзі “Чи мають значення факти?: інформація та дезінформація в американській політиці” Дженіфер Хохшильд і Кетерін Ейнштейн наголошують, що демократія втрачає ґрунт під ногами, коли більшість громадян країни не поінформовані або дезінформовані, коли дезінформація впливає на політичні рішення та дії, або коли політичні діячі розпалюють дезінформацію [8]. Автори книги зазначають, що хоча нездатність або небажання громадян використовувати відомі їм факти під час прийняття політичних рішень може викликати розчарування, проте використання “неправильних знань” становить набагато більшу загрозу для демократичної політичної системи. Збалансовано поінформований електорат залишається важливою складовою успішної демократії, натомість навмисне приховування політичних фактів становить найбільшу загрозу для демократії зокрема й для перспектив суспільства загалом.

У резонансному монографічному дослідженні “Епоха дезінформації: як поширюються хибні переконання” доцент логіки та філософії науки в Каліфорнійському університеті в Ірвіні Кейлін О’Коннор та професор логіки та філософії науки в Каліфорнійському університеті в Ірвіні Джеймс Оуен Везерол формулюють аргументовані відповіді на запитання, чому ми повинні піклуватися про істинні переконання й чому очевидні хибні переконання поширюються попри вочевидь фатальні наслідки для індивідів, суспільств і людства в цілому [10].

Автори стверджують, що поширенню хибних переконань сприяють не так особливості індивідуальної психології, як низка соціальних факторів, зацікавлених в систематичній дезінформації і в суперечках щодо достовірності ледь не всього – починаючи зі зміни клімату й до величини натовпу на інавгурації. А для того, щоб ефективно боротися з дезінформацією, треба зрозуміти, на яких принципах ці сили соціальні сили працюють.

Відповідно до мети і завдань дослідження використано сукупність методів наукового пізнання. Методологічну основу дослідження утворює загальнонауковий діалектичний метод, який дає можливість дослідити наукові проблеми в єдності протиріч і перспектив їх розв’язання, здійснити комплексний аналіз предмета дослідження. Істотне значення має системний метод – для

розгляду сучасної науки як поліаспектного явища і єдності елементів, що перебувають один із одним у взаємопотенціючих зв'язках. Важливим дослідницьким інструментом також є проблемний метод: він допомагає виявленню факторів, що стоять на заваді змістовній виразності науки сучасного зразка і її ефективного функціонування.

За станом на сьогодні найбільш ефективними інструментами в боротьбі з інформаційною тенденційністю і баластовими знаннями вважається ефективна аналітика й критичне мислення в кращих традиціях філософського скепсису. З цього приводу Василь Левкулич зазначає: “Перспективи як особистісного, так і суспільного розвитку істотно залежать від якості й ефективності мислення, від розвиненості аналітичної та критичної складових мислення, а також від уміння й готовності своєчасно скористатися ними з метою перегляду хибних стереотипів і відмови від контрпродуктивних тенденцій. Такі опції особливо актуалізуються в часи домінування на рівні освітнього і загальносуспільного менеджменту хибних парадигм мислення і безвідповідального волюнтаризму, засобом якого контрверсійні нововведення без украй необхідного попереднього обговорення хоча б на рівні фахового середовища одним махом легітимізуються в статусі істини в останній інстанції, перетворюючи суспільство на мимовільного заручника згубних канонів і сумнівних пріоритетів” [3, с. 111].

У бестселері 2018 року “Елементи критичного мислення: фундаментальний посібник з ефективного прийняття рішень, глибокий аналіз, інтелектуальне міркування та незалежне мислення” Альберт Рутерфорд відштовхується від концептуального засновку, згідно з яким якість нашого життя визначається якістю нашого мислення, а якість мислення часто визначається питаннями, які ми задаємо собі [12]. Відповідно до аргументованого твердження автора, критичне мислення – це насамперед і в основному мистецтво формулювати своєчасні, адекватні викликам епохи, необхідні й значущі запитання з метою виявлення об'єктивної істини.

У системному дослідженні “Не заради прибутку: навіщо демократії гуманітарні науки” професор Чиказького університету Марта Нусбаум привертає увагу до такої інструментальної опції гуманітарних дисциплін, як критичне мислення [9]. На її думку, університети буквально зобов'язані культивувати дух критики Потри стилістичні й навіть змістовні відмінності, що мають місце на рівні формулювання кожним університетом своєї місії, родове покликання і функціональне призначення університетів полягає у, скажімо так, “капіталізації критичного мислення” споживачів освітніх послуг. Якщо з якихось причин неспроможний чи не бажає приділяти пріоритету критичного мислення належної уваги, це апріорі засвідчує його невідповідність університетському статусу.

**Виклад основного матеріалу.** У книзі “Homo Academicus” П'єр Бурдьє здійснює поліаспектний аналіз сучасної інтелектуальної культури [6]. Автор слушно зазначає, що академічне середовище є не просто осередком дискурсивних практик, а й сферою влади, на рівні якої формується, капіталізується і руйнується репутація та кар'єра. Бурдьє проаналізував соціальне походження й практичну діяльність своїх колег-академіків, їхні інституційні зв'язки, виступи в ЗМІ, політичну причетність тощо. Це надало емпіричний матеріал, необхідний для побудови “карти інтелектуального поля” Франції, аналізу форм капіталу і влади, ліній конфліктів і закономірностей змін, що визначають сутнісні ознаки вищої освіти Франції наприкінці ХХ століття.

Основу й категоричну передумову критичного мислення й ефективних

аналітичних процедур утворює інструмент інтелекту. Порівняно з іншими ресурсами інтелектуальний ресурс суспільного функціонування є найбільш перспективним і пристосованим для реалізації відтворювальних функцій та механізмів. Він невичерпний у виробництві, вдосконаленні, тиражуванні, адаптації й самовідтворенні. Його рентабельність принципово необмежена. Він одночасно працює на декількох рівнях: економічному, креативному, культурному, комунікативному. Абсолютною більшістю фахівців саме інтелект вважається основним стратегічним капіталом нації.

Інтелектуальна власність виконує роль стратегічного ресурсу в системі формування національного багатства, істотно визначаючи рівень конкурентоспроможності. В країнах ЄС обсяги нематеріальних активів коливаються в межах від 30 до 80% від балансової вартості основних засобів, в Україні ж вони не перевищують 1,5-2% вартості основних засобів, хоча, за підрахунками експертів, реальна вартість таких активів становить не менше 15 мільярдів гривень, а потенційно можливі обсяги таких активів досягають цифри 200 мільярдів доларів США.

Для більшості наявних визначень інтелекту спільною є його ототожнення зі здатністю до розв'язання завдань, що потребують реалізації актів логічного висновку. Втім, на периферії уваги часто залишається той факт, що обов'язковими для інтелекту є також духовна та емоційна складові. Інтелектуальний капітал постає системою знань, яка базується на системному характері людського мислення, на оперуванні знаннями як взаємопов'язаними, динамічними й суперечливими, що взаємодіють на холістичних принципах.

На жаль, доводиться констатувати, що “криза сучасної системи виховання є лише частиною глобальної кризи, зумовленої, зокрема, саме вузькопрагматичними установками, орієнтацією на утилітарні та індивідуалістичні цінності. Наслідком цього є не тільки фрагментарність бачення реальності, а й її свідомі чи ні деформація. Людина в подібних умовах неспроможна охопити комплексність проблем, зв'язки і взаємодії між речами, що знаходяться для нашої сегментованої свідомості в різних просторах (сферах)” [4, с. 83].

Інтелект людини, який виразно асоціюється з інструментарієм ratio, хоч і підпадає під принцип розвитку, однак “не підлягає істотним змінам. Існує лише видимість прогресу завдяки тому, що інтелект базується на сумі здобутків своїх попередників і використовує їх як вихідну точку для подальших здобутків. Кожне наступне покоління володіє не вищим чи досконалішим інтелектом, а кращими знаряддями, отриманими в спадок від попередніх поколінь, тому вони й досягають кращих результатів” [2, с. 103]. Це дуже влучне аргументаційно-ілюстративне розвінчування поширених хибних стереотипів, проте воно також може бути сприйнято некоректно, тому потребує додаткового коментаря: навіть якщо приріст інтелекту є справою доволі проблематичною, це не означає, що зусилля в цьому напрямі недоречні – навпаки, цінність інтелектуальних ресурсів за таких обставин лише підвищується, зростає в геометричній прогресії.

Втім, приріст інтелекту не гарантований, а сучасні соціуми, попри усталений стереотип, в інтелектуальному сенсі можуть перебувати на нижчих щаблях, аніж їхні історичні попередники. Це переконливо проілюстрував Джонатан Роуз у книзі “Інтелектуальне життя британського робітничого класу” [11]. У кожному разі, як і в будь-якому явищі, в основі маргіналізації інтелекту й спроможності здійснювати інтелектуальні процедури лежать цілком конкретні причинно-наслідкові зв'язки.

Цілком природно, що рівень епістемологічної компетентності перебуває в безпосередній залежності від обсягу знань і ефективності оперування ними. Крім того, буде не зайвим нагадати, що слово “наука” буквально означає “знання”. То з якими смисловими ознаками знання слід ототожнити насамперед? Передовсім знання є селективною, впорядкованою, певним чином (методом) отриманою й відповідно до усталених норм оформленою інформацією, яка має соціальне значення і визнається знанням ключовими соціальними суб'єктами і суспільством у цілому. По суті, йдеться про тезаурус – систематизований набір уявлень про дійсність у вигляді опорних понять (рескриптів), що співвіднесені між собою за деяким семантичним принципом і дозволяють суб'єкту пізнання орієнтуватися в інформаційних потоках.

Знання віддзеркалюють теоретичну діяльність розуму, який претендує на об'єктивну істину (на відміну, наприклад, від думок, які можуть бути апріорі фантастичними й несумірними з об'єктивною дійсністю). Сумніви щодо інструментальної ефективності й доцільності застосування певного знання зумовлені насамперед недовірою до його достовірності й адекватності. Ключове завдання науки полягає в тому, щоб виявляти, генерувати, накопичувати, культивувати й піддавати перевірці знання. Основним покликанням наукового дослідження є добування нових достовірних знань, розкриття їх сутності, а також об'єктивних і закономірних зв'язків між ними.

Непростим дослідницьким напрямом є специфіка наукових знань як продуктів наукової діяльності. Достовірність знання такого типу не може бути обґрунтована засобом застосування у сфері виробництва чи повсякденного досвіду, позаяк наука напрацювала специфічні способи обґрунтування істинності знань: експериментальний контроль за отриманим знанням, а також можливість виведення одних знань з інших, істинність яких уже доведена. Процедури ж виведення забезпечують не лише перенесення істинності з одних фрагментів знання на інші, а й роблять їх пов'язаними між собою, організованими в певну систему. Власне, системність та обґрунтованість наукового знання є тими ключовими ознаками, які й відрізняють його від продуктів повсякденної пізнавальної діяльності людей.

Серед ключових ознак наукового знання здебільшого зазначають такі: воно є, по-перше, сутнісним (у тому сенсі, що в ньому розкривається сукупність усталених істотних ознак об'єкта); по-друге, узагальненим (позаяк характеризує об'єкт не стільки як конкретну даність, скільки як представника певного класу й носія ознак, котрі так чи інакше притаманні решті об'єктам цього класу); по-третє, обґрунтованим; по-четверте, системно організованим (утворює впорядковану сукупність понять); по-п'яте, має власну мову, в основі якої – категоріальний апарат науки, а кожна категорія обов'язково підпадає під правила логіки.

В еволюції поглядів щодо наукового знання виокремлюють щонайменше два етапи. Спочатку передбачалося, що внутрішні критерії наукового знання – раціональність і взаємна співвіднесеність емпірії та теорії – є не лише необхідними, а й цілком достатніми, тому відповідність цим вимогам слугувала гарантією істинності наукового знання. Втім, на рубежі XX – XIX століть з'ясувалося, що а) критерії наукового знання доволі мінливі; б) вони не є раз і назавжди заданими як у часовому вимірі, так і в контексті інших сфер наукового знання. Наприклад, фізика оперує одним розумінням верифікації (співвідношення між теорією та емпірією), математика – іншим (зв'язок між висновками та аксіомами), а історія – взагалі третім (відповідність інтерпретації

історичним джерелам). Тут варто зазначити, що всі критеріальні ознаки хоч і істотні, проте де-факто є не більше, ніж абстракціями, тому ніколи не втрачали популярності спроби сформулювати конкретніші та переконливіші критерії науковості.

До проблемних вузлів сучасної епістемології належить аспект демаркації знання наукового та ненаукового. Стандарти науковості детерміновані двома факторами: по-перше, пізнавальною зацікавленістю людини, що зазнає впливу культурно-історичних умов, по-друге, аспектом реальності, на який спрямований пізнавальний процес і проблеми якого розв'язуються за допомогою цього стандарту. Наукові знання істотно відрізняються від ненаукових та донаукових тим, що передбачають не лише констатацію фактів та їхній опис, а й пояснення, доведення, усвідомлення їх відповідно до всієї системи понять певної науки. Повсякденне пізнання поверхово констатує, як відбувається та чи інша подія. Наука ж дає відповідь не лише на питання “як?”, а й на питання “чому”.

Сутність науки полягає не лише в доведеному й достовірному узагальненні фактів, а й також у тому, що за випадковим вона бачить необхідне й закономірне, а за одиничним – загальне. Саме тут вона перетворюється на *світогляд* – в **науковий світогляд**, який окрім усього іншого передбачає розвиток подій, явищ і процесів. Принагідно зазначимо, що знання – це основна і визначальна складова світогляду. Світогляд, власне, і є знанням людини про світ. Карл Ясперс слушно наголошував: “Знання, позбавлене цілісного світогляду, цінують лише за інструментальну ефективність. Часто воно поринає у безодню того, що, власне кажучи, нікого не цікавить” [5, с. 370].

За великим рахунком, евристичні й креативні знання – настільки цінна річ, що їх варто запозичувати з будь-яких джерел. Щоправда, сучасна наука послуговується спеціальним фільтром накопичення, систематизації та відбракування знань у формі парадигми. У найширшому розумінні парадигма – це “спосіб сприймати світ, відносно стійка матриця, що організовує процес нашого мислення, оцінювання та дії, формує певне бачення реальності. Це – своєрідна оптика, що дає можливість відфільтрувати і розгледіти в потоці надходження інформації щось одне (істотне) і відкинути інше (неістотне). Підкреслюючи найважливіший аспект у розумінні парадигми, слід сказати, що парадигма – це структура мислення, його внутрішня форма, яка “добудовує” себе зовні у вигляді набору норм і правил, встановлює межі, формує алгоритми розуміння та пояснення реальності і є підставою діяльності” [1, с. 39]. Парадигму варто сприймати не просто як сферу абстрактного теоретизування, а як практичний інструмент, що визначає життєві перспективи людства.

**Висновки.** Лавиноподібне накопичення інформації і знань, що закономірно притаманне сучасному інформаційному суспільству, створює об'єктивні труднощі з ефективним оперуванням епістемологічним масивом, а недостатній рівень епістемологічної компетентності постає однією з ключових причин і ознак турбулентності, невизначеності й непередбачуваності сучасного світопорядку.

Підвищення рівня епістемологічної компетентності набуває ознак стратегічного завдання й водночас повсякденного пріоритету науки сучасного формату. Ця мета досягається передовсім за рахунок культивування критичного мислення і аналітичних навичок, вміння не лише знаходити й засвоювати інформацію і знання, а й здійснювати демаркацію епістемологічного масиву на підставі принципів об'єктивності, неупередженості, коректності та відповідності буттєвим реаліям.

Саме з підвищенням рівня епістемологічної компетентності пов'язуються основні перспективи виходу сучасного суспільства з фази турбулентності й смислового релятивізму, а натомість переходу до етапу критеріальної визначеності, виразності цільових орієнтирів і консенсусної прийнятності засобів досягнення мети.

#### Список використаних джерел:

1. Горбунова, Л 2011, 'Складнісне мислення як відповідь на виклик епохи'. *Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів*, авт. кол. : В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Горбунова, В. Лутай, та ін., Київ: Педагогічна думка, с. 35–49.
2. Гумплович Л 1996, 'Основания социологии'. *Западноевропейская социология XX – начала XX веков: Тексты*, Москва: Издание Международного Университета бизнеса и управления, с. 88–105.
3. Левкулич, В 2021, 'Вища освіта сучасності крізь призму концептуальних пріоритетів'. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, № 12, с. 100–116. Доступно: <<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-12-2-100-116>>. [23 Травень 2022].
4. Мельниченко, АА 2006, 'Метаморфози сучасного виховання в суспільстві, що трансформується: філософський вимір'. *Мультиверсум. Філософський альманах*, Київ: Центр духовної культури, № 55, с. 233–243.
5. Ясперс, К 1994, Смысл и назначение истории, пер. с нем.. Москва: Политиздат, 527 с.
6. Bourdieu, P 1990, *Homo Academicus*. Stanford University Press, 344 p.
7. *Fake news in the U.S. - statistics & facts 2022*. Aviable from: <<https://www.statista.com/topics/3251/fake-news>>. [22 May 2022].
8. Hochschild, JL & Einstein, KL 2016, *Do Facts Matter?: Information and Misinformation in American Politics*. University of Oklahoma Press, 248 p.
9. Nussbaum, M 2010, *Not for Profit : Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, NJ : Princeton University Press, 178 p.
10. O'Connor, C & Weatherall, JO 2020, *The Misinformation Age: How False Beliefs Spread*. Yale University Press, 280 p.
11. Rose, J 2001, *The Intellectual Life of the British Working Classes*. New Haven : Yale University Press, 544 p.
12. Rutherford, A 2018, *Elements of Critical Thinking: A Fundamental Guide to Effective Decision Making, Deep Analysis, Intelligent Reasoning, and Independent Thinking*. Independently published, 154 p.
13. Zimdars, M & Mcleod, K 2020, *Fake News : Understanding Media and Misinformation in the Digital Age*. The MIT Press, 416 p.

#### References:

1. Horbunova, L 2011, 'Skladnisne myslennia yak vidpovid na vyklyk epokhy (Complex thinking as a response to the challenge of the era)'. *Filosofia i metodolohiia rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv*, avt. kol. : V. Andrushchenko (kerivnyk), M. Boichenko, L. Horbunova, V. Lutai, ta in., Kyiv: Pedahohichna dumka, s. 35–49.
2. Humplovych L 1996, 'Osnovanyia sotsyolohyy (Foundations of Sociology)'. *Zapadnoevropeiskaia sotsyolohyia KhKh – nachala KhKh vekov: Teksty*, Moskva: Yzdanye Mezhdunarodnoho Unyversyteta byznesa y upravlenyia, s. 88–105.
3. Levkulych, V 2021, 'Vyshcha osvita suchasnosti kriz pryzmu kontseptualnykh priorytetiv (Modern higher education through the prism of conceptual priorities)'. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, № 12, s. 100–116. Dostupno: <<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-12-2-100-116>>. [23 Traven 2022].
4. Melnychenko, AA 2006, 'Metamorfozy suchasnoho vykhovannia v suspilstvi, shcho transformuietsia: filosofskyi vymir (Metamorphoses of modern education in a transforming society: a philosophical dimension)'. *Multyversum. Filosofskyi almanakh*, Kyiv: Tsentr



- dukhovnoi kultury, № 55, s. 233–243.
5. Yaspers, K 1994, *Smysl y naznachenye ystoryy (The meaning and purpose of history)*, per. s nem.. Moskva: Polytyzdat, 527 s.
  6. Bourdieu, P 1990, *Homo Academicus*. Stanford University Press, 344 p.
  7. *Fake news in the U.S. - statistics & facts 2022*. Available from: <<https://www.statista.com/topics/3251/fake-news>>. [22 May 2022].
  8. Hochschild, JL & Einstein, KL 2016, *Do Facts Matter?: Information and Misinformation in American Politics*. University of Oklahoma Press, 248 p.
  9. Nussbaum, M 2010, *Not for Profit : Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, NJ : Princeton University Press, 178 p.
  10. O'Connor, C & Weatherall, JO 2020, *The Misinformation Age: How False Beliefs Spread*. Yale University Press, 280 p.
  11. Rose, J 2001, *The Intellectual Life of the British Working Classes*. New Haven : Yale University Press, 544 p.
  12. Rutherford, A 2018, *Elements of Critical Thinking: A Fundamental Guide to Effective Decision Making, Deep Analysis, Intelligent Reasoning, and Independent Thinking*. Independently published, 154 p.
  13. Zimdars, M & Mcleod, K 2020, *Fake News : Understanding Media and Misinformation in the Digital Age*. The MIT Press, 416 p.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.40(4-6)-3

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:811.161.2

## ДЕРЖАВНА (УКРАЇНСЬКА) МОВА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

OFFICIAL (UKRAINIAN) LANGUAGE AS THE BASIS FOR THE FORMATION  
OF THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIANS

I. M. Дорошенко

**Актуальність теми дослідження.** В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації та веденні активних бойових дій на всій території України, російська мова перетворилася на "мову агресора". Отже, спілкування українською мовою набуває не тільки загальноосвітнього чи культурного, але й політико-ідеологічного значення.

**Постановка проблеми.** Вивчення державної (для України – української мови) є центральним завданням освітньої політики, адже мова є не тільки засобом спілкування, а насамперед – "дійсністю свідомості", яка має об'єднувати людей в єдину спільноту під назвою "український народ", формувати національну ідентичність. Вивчення

**Urgency of the research.** In the conditions of a full-scale invasion of the Russian Federation and active hostilities throughout Ukraine, the Russian language has become the "language of the aggressor". Consequently, communication in the Ukrainian language acquires not only general educational or cultural, but also political and ideological significance.

**Target setting.** Learning the official language (Ukrainian language for Ukraine) is the main task of educational policy because language is not only a means of communication but first and foremost a "reality of consciousness", which should unite people into a single community called "Ukrainian people" and form the national identity. Learning the official language "strengthens society" and then comes up as